

Галина ГРУЦЬ

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
Тернопіль, Україна
hrutsg@ukr.net*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ТРАДИЦІЙНИХ ЦІННОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У НОВИХ ІСТОРИЧНИХ УМОВАХ

За останні 30 років у житті українського суспільства відбулися кардинальні зміни. Вони були масштабними, суперечливими, драматичними й навіть трагічними. За цей історичний відрізок часу країна здійснила колосальну трансформацію, пройшовши надскладний шлях від тоталітарної системи до формування нового демократичного співтовариства та держави. Транзитний період супроводжувався фундаментальними потрясіннями: безробіття, інфляція, втрата політичних та моральних орієнтирів, деморалізація суспільства. Утім Україна не стояла на місці: чимало ентузіастів-активістів усупереч несприятливим обставинам творили дива й робили громадянське суспільство в країні пружним і дієвим. Наприклад, помаранчева революція, прагнення українців до Європейського Союзу (події Євромайдану). Нові стандарти встановлював передовий український бізнес. А ледь не в кожній ділянці суспільного життя з'являлися осередки, які діяли у згоді з етичними принципами, із загальнолюдськими та національними цінностями. Але, на жаль, актуалізувалася пересторога Івана Франка: «Бо приходить велика доба, і горе нам, горе нашій нації, коли велика доба застане нас малими і неприготованими!» Війна з росією змінила суттєво систему цінностей багатьох українців, і, звісно, вплинула на свідомість студентської молоді, на формування ціннісних орієнтирів студентства.

Окремі питання життєвих цінностей українських студентів вивчалися вітчизняними вченими М. Бліхар, І. Бурцевою, М. Євтухом, О. Сухомлинською, П. Ігнатенко, Н. Лапіним, Л. Беляєвою, Т. Бутківською, О. Подольською, А. Кавалеровим та ін. Трансформацію ціннісних орієнтацій у суспільстві розглядали О. Горбань, Л. Добровольська, О. Злобина, К. Коник, Т. Купрій, Л. Овсянкін, С. Резнік, В. Тихонович, І. Третякова, Н. Прохорова, Ю. Шайгородський та ін. Сьогодні ці питання знову актуалізуються.

Події, що відбуваються нині у матеріальному, духовно-моральному та соціокультурному просторі суспільства, дозволяють говорити про те, що висока динаміка розвитку нових цінностей пояснюється агресивною

політикою путінської росії. Таким чином, українське студентство перебуває у такому соціальному просторі, який більшою мірою стимулює їх відкритість для змін. Так, у молодих людей формуються нові погляди, докорінно змінюється система цінностей: базові життєві цінності доповнюються прозахідними: свобода слова, незалежність ЗМІ, захист прав людини, рівні умови для всіх, побудова суспільства турботи й справедливості, боротьба мир, повага до людської гідності, свобода, захист країни від зазіхань агресора. Перераховані цінності доповнюються тими, які проклали українські Майдани. Це – самоорганізація на основі чітко усвідомлених обов'язків, українська демократична традиція, базована на громадах. Це – «єдність у багатоманітті», коли ми погоджуємося бути різними за нашими вподобаннями, але залишаємося єдиними й солідарними за нашими цінностями.

Що це за цінності? Вони протилежні до антицінностей, які пропагує кремль, тобто спираються на людську гідність, вірність правді, взаємній пошані, готовності до розважливості та справедливості. Саме за ними мають упізнати, що ми – не росія. Згадаймо, ці етичні принципи принесли нам успіх на трьох українських Майданах, оскільки саме вони уневажили тодішні кремлівські сценарії. Тому нам необхідно спертися на них і сьогодні, щоб здобути перемогу у війні з рашистами. Ці ціннісні орієнтири і такий спосіб життя сьогодні молодь вважає взірцем для наслідування.

Саме тому вважаємо, що ключовим завданням на державному рівні нині є виховання патріотично налаштованої молоді із чітко вираженим національним обличчям, з незалежним критичним мисленням. Молоді, яка володіє творчим світоглядом, професійними знаннями, що демонструють високу культуру, у тому числі культуру міжнаціонального спілкування, відповідальність та здатність приймати самостійні рішення, націлені на підвищення добробуту країни, народу та своєї сім'ї. Вищезазначене посилює необхідність збереження значимості основ української традиційної культури, знання та поваги до історії, духовних цінностей багатонаціонального народу України, унікального досвіду відповідальності українських громадян за свою країну, її майбутнє, зрештою, за майбутнє всього світу.

Будучи органічно вбудованими у духовно-культурну тканину суспільства, цінності виступають носіями згорнутого, лаконічного та доступного сприйняття суспільного досвіду. Вони відображають перевірені та апробовані історією життєво важливі потенціали, норми, зразки поведінки та світогляду етносу, нації, суспільства загалом. Цінності – це вироблені самою історією орієнтири та пріоритети внутрішнього

облаштування суспільства вони забезпечують його стійкість і єдність, наступність, тяглість поколінь, зв'язок часів і можливість руху в майбутнє. Г. Груць зазначає: «Морально-духовна зрілість особистості, сформованість її ціннісних орієнтирів є запорукою успішності її діяльності на благо своє й усього суспільства. Позаяк те, наскільки людина усвідомила свої інтереси, потреби, цінності й можливості, обумовлює розширення і розвиток ціннісно-сислової сфери, розвиває здатність і впевненість у продуктивності своїх дій» [4, с.215] на благо країни.

Отже, трансформація ціннісних орієнтацій розглядається як процес перетворення внутрішньої основи існуючої системи цінностей, що характеризується якісними змінами її системоутворювальних елементів на основі інтересів політичної та інформаційної влади і суспільства з урахуванням особливостей менталітету та традиційної культури.

Останнім часом низка ціннісних орієнтирів студентської молоді переживає суттєву трансформацію, при цьому на рівні функціонування соціальних інститутів часто зберігаються традиційні цінності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бліхар М. П. Ціннісні орієнтації студентської молоді України: соціологічний аналіз проблеми // Вісник Львівського університету. Львів, 2011. Вип. 5. С. 116-125.
2. Груць Г. М. Любов як головна цінність формування особистості студентів. II Міжнародна науково-практична конференція «Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід». Збірник тез. Тернопіль, 18-19 червня 2020, С. 89-92.
3. Груць Г. Релігійно-духовні цінності як умотивовані потреби розвитку особистості студентів: історичний аспект. Науковий збірник «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка». Актуальні питання. HUMANITIES SCIENCE CURRENT ISSUES: Interuniversity collection of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University Young Scientists Research Papers. Випуск 35. Том 2. ISSUE 35. VOLUME 2. С. 238–247.
4. Груць Г. Ціннісно-сислові основи сучасного освітнього процесу: постановка проблеми. Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід : збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції, 13-14 травня 2021 року, м. Тернопіль. ТНПУ ім. В.Гнатюка. / Ред. кол.: Морська Н. Л., Поперечна Г. А., Литвин Л. М. Тернопіль : Вектор, 2021. С. 214-218.